

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av linodlingen m. m.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 5 mars 1943 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 176, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för stödjande av priset på lin- och hamphalm i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen anförts.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs att lån till anläggande av lin- och hampperedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett reservationsanslag å 300,000 kronor. Riksdagen medgav tillika, att viss garanti finge lämnas rörande priserna för frö av oljelin. De ändrade bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605).

1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67) anvisade å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 till hemslöjdslånefonden ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor. I samband härmed beslöts tillika att lämna linodlingen ytterligare stöd genom prisgaranti. Enligt detta beslut skulle priset på linhalm under treårsperioden 1941—43 för kvalitetsklass I garanteras utgöra 80 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med den begränsning att statligt stöd icke skulle utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar spånadslin. Vissa jämkningar i bestämmelserna om lån godkändes även av riksdagen. Kungörelse härom utfärdades den 22 november 1940 (nr 952).

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 333; r. skr. nr 501) medgavs, att för uppförande av lin- och hampperedningsverk statsbidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisades dels för sistnämnda ändamål ett reservationsanslag av 500,000 kronor och dels såsom förstärkning av hemslöjdslånefonden ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor. Tillika medgav riksdagen, att prisgaranti för hamphalm finge lämnas. Detta beslut innebar, att priset på

hamphalm under femårsperioden 1942—1946 för kvalitetsklass I garanterades utgöra 50 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med samma begränsning som beslutats i fråga om linhalm. I anslutning till detta beslut utsträcktes tiden för garantien för linhalm t. o. m. år 1946. Vissa ändringar skulle även genomföras i fråga om bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden. Kungörelser utfärdades sedermera den 13 mars 1942 dels beträffande dessa ändringar (nr 152) och dels angående statsbidrag för anläggande av lin- och hampberedningsanstalter (nr 153).

Innevarande års riksdag (prop. nr 2; r. skr. nr 20) har å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ett reservationsanslag av 800,000 kronor och dels till Hemslöjdslånefonden ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Med skrivelse den 6 november 1942 har statens livsmedelskommission överlämnat en av *statens linnämnd* den 30 oktober 1942 dagtecknad framställning, vari linnämnden hemställt *dels* att maximibeloppet för det statsbidrag, som under vissa förhållanden kunde komma att utgå för att möjliggöra för lin- och hampberedningsanstalterna att utbetala fastställt garantipris för lin- respektive hamp, finge höjas från 200 kronor till 450 kronor per hektar, *dels* ock att den av 1941 års riksdag beslutade prisgarantien för lin- och hamp finge utsträckas att gälla till och med år 1950.

Sedermera har livsmedelskommissionen med skrivelse den 12 februari 1943 överlämnat en framställning från riksförbundet lin och hampa. I denna framställning har hemställts om anslag av 40,000 kronor att användas till avlöning av viss personal, som är avsedd att biträda linberedningsverken, samt till resekostnader åt denna personal ävensom till vissa försöks- och konstruktionsarbeten. Linnämnden har biträtt framställningen.

Linnämnden har därefter i skrivelse den 25 februari 1943 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva att av priskontrollnämnden medgivet tilläggspris av 5 öre per kilogram linhalm, tillhörande kvalitetsklass I, av 1942 års skörd finge inräknas i garantipriset för linhalm.

I skrivelsen den 30 oktober 1942 har linnämnden till upplysning rörande omfattningen av linodlingen år 1942 samt det sannolika fiberutbytet därav vid beredningsanstalterna i Laholm, Hybo, Växjö och Kristinehamn intagit följande uppgifter.

Linberedningsanstalt i	Odlingsareal (avrundade tal) hektar	Sannolik skörd av fröepad linhalm ton	Rötad tåga ton	Rötade blånor ton	Grön- beredd tåga ton	Grön- beredda blånor ton
Laholm	1,000	3,000	24	30	216	270
Hybo	300	900	72	90	—	—
Växjö	450	1,350	108	135	—	—
Kristinehamn	400	1,200	96	120	—	—
Summa	2,150	6,450	300	375	216	270

I anslutning till denna tablå har linnämnden anfört, att en förutsättning för uppgifternas riktighet vore att de under uppförande varande beredningsanstalterna i Växjö och Kristinehamn kunde iordningställas planmässigt. Vid sina beräkningar hade linnämnden utgått från en hektarskörd frörepad linhalm av 3,000 kilogram samt ett utbyte vid såväl rötning som grönbere-dning av högst 8 procent tåga och 10 procent blånor.

Till belysande av linberedningsverkens avverkningska-pacitet under år 1943 har i linnämndens förevarande skrivelse upptagits följande tablå.

Linberedningsanstalt i	Odlingsareal (avrundade tal) hektar	Sannolik skörd av frörepad linhalm ton	Rötad tåga ton	Rötade blånor ton	Grön- beredd tåga ton	Grön- beredda blånor ton
Laholm	1,000	3,000	24	30	216	270
Hybo	500	1,500	120	150	—	—
Växjö	1,000	3,000	240	300	—	—
Kristinehamn	1,000	3,000	240	300	—	—
Gimo	500	1,500	120	150	—	—
Svalöv	65	200	16	20	—	—
Summa	4,065	12,200	760	950	216	270

I anslutning till tablåen har linnämnden framhållit, att för närvarande fun-nes tre linberedningsanstalter i verksamhet, nämligen i Laholm, Hybo och Svalöv, varjämte två nya anstalter vore under uppförande i Växjö och Kristi-nehamn. Dessutom hade för kort tid sedan bildats Uppsala—Stockholms läns linodlareförening, som hade för avsikt att uppföra en beredningsanstalt i Gimo.

Över linnämndens framställning den 30 oktober 1942 ha infortrade *ytt-randen* avgivits av statskontoret, kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, sta-tens industrikommission och statens priskontrollnämnd. Kommerskollegium har jämväl överlämnat yttranden av textiltrådet och svenska lin-, jute- och hampindustriföreningen 1939.

I yttrandena ha delade meningar kommit till uttryck beträffande linnäm-n-dens förslag. Sålunda ha kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och statens industrikommission icke ansett en så stark höjning av maximibeloppet för statsgarantien, som linnämnden föreslagit, vara erforderlig. Kommerskolle-gium och lantbruksstyrelsen ha i stället förordat, att maximibeloppet fast-ställdes till 350 kronor per hektar, medan industrikommissionen tillstyrkt en höjning av garantien för linodlingen till 430 kronor per hektar. Statens priskontrollnämnd har beträffande linodlingen icke funnit anledning till erinran mot linnämndens ifrågavarande förslag; beträffande hampodlingen har priskontrollnämnden ansett en höjning av maximibeloppet till 350 kro-nor per hektar kunna godtagas.

Statskontoret har framhållit, att de av statsmakterna vidtagna åtgärderna

för att stimulera linodlingen inom landet måste betecknas såsom osedvanligt förmånliga för företagen. Då nu ifrågasattes en ytterligare utvidgning av statens understödjande verksamhet på detta område utöver vad som beslutats vid 1940 års urtima och 1941 års riksdagar, har ämbetsverket ansett sig ånyo böra framföra ett tidigare uttalat önskemål, att förutsättningarna för effektiv medverkan från linneindustriens sida upptoges till mera ingående/övervägande. Statskontoret har emellertid ansett, att maximigränsen för prisgarantien utan att syftet med linnämndens framställning däri-genom motverkades, kunde fixeras till lägre belopp än nämnden föreslagit.

Vad angår linnämndens förslag om utsträckning av nu gällande prisgaranti att gälla till och med år 1950 ha kommerskollegium och lantbruksstyrelsen tillstyrkt detta förslag. Statens priskontrollnämnd har ansett, att garantien borde gälla under så lång tid, som åtginge för återbetalning av erhållet statslån till den beredningsanstalt, till vilken odlarna vore anslutna, dock längst till och med utgången av år 1950. Statens industrikommission har icke kunnat tillstyrka någon ändring i nu gällande garantibestämmelser för hampodlingen.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, har i ärendet anfört följande:

»Såsom framgår av vad inledningsvis anförts ha statsmakterna vid upprepade tillfällen vidtagit omfattande åtgärder för lin- och hampodlingens stöd-jande samt för underlättande av anläggandet av lin- och hampberedningsanstalter. Därvid har bland annat prisgaranti lämnats å lin- och hamphalm. För närvarande innebär denna garanti, att odlarna under åren 1942—46 garanteras ett pris å lin- och hamphalm av kvalitetsklass I uppgående till 80 respektive 50 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd. I anslutning härtill har emellertid föreskrivits den begränsningen, att statligt stöd icke skall utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar spånadslin eller hampa. Utöver nu berörda statsgaranti ha statsmakterna lämnat bistånd i form av statsbidrag och lån på fördelaktiga villkor till uppförande av beredningsanstalter. Trots det stöd som sålunda lämnats odlingen har denna, såvitt avser lin, icke erhållit den omfattning som är önskvärd med hänsyn till landets nuvarande linbehov. Orsakerna till detta förhållande torde såsom linnämnden framhållit vara flera. Odlingen av spånadslin är mycket arbetskrävande och svårigheterna att erhålla arbetskraft medföra givetvis att den obenägenhet, som jordbrukarna hysa mot en ny och arbetskrävande växtodling, ytterligare ökas. Då priset på linhalm, såsom linnämnden uttalat, redan från början avvägdes så att nettoinkomsten per arealenhet av linodling skulle bli ungefär densamma som för rågodling, har icke heller någon stimulans i form av ett i förhållande till övrig växtodling fördelaktigare pris på linhalm förekommit. Det betydande ekonomiska ansvaret för linberedningsanstalterna i form av odlarnas andelsteckningar i linodlareföreningar m. m. samt föreningsmedlemmarnas skyldighet att odla viss bestämd areal lin under minst fem år torde även i viss utsträckning ha motverkat en

utökning av linodlingen. En ytterligare anledning till svårigheterna att få i gång linodlingen i önskvärd omfattning torde vara den att linberedningsanstalterna icke hunnit utbyggas i tillräcklig omfattning.

Linnämnden har i sin nu förevarande framställning framlagt förslag i syfte att ytterligare stimulera linodlingen ävensom odlingen av hampa. Förslagen avse att förbättra statsgarantien för odlarna genom dels en höjning av maximibeloppet för hektar odlad spånadslin och hampa och dels en utsträckning av garantitiden. Såsom skäl för höjningen av maximibeloppet för hektar har linnämnden framlagt vissa kalkyler som avse att visa att det nuvarande maximibeloppet är för lågt för att möjliggöra amortering av linberedningsanstalterna. Vad som anförts rörande linet har linnämnden ansett i viss utsträckning äga motsvarande tillämpning i fråga om hampa. I yttrandena ha meningarna varit delade rörande frågan i vilken omfattning linnämndens förslag borde genomföras.

I likhet med linnämnden anser jag, att en ökning av odlingen av lin och hampa bör eftersträvas. En dylik ökning synes icke vara möjlig att få till stånd med mindre villkoren för odlingen förbättras. Denna uppfattning vinner även stöd i de över framställningen avgivna yttrandena. Den kostnadsstegring för beredningsverkens uppförande som ägt rum medför, att det nuvarande maximibeloppet icke är tillräckligt för att möjliggöra den avsedda amorteringen av verken. Vid övervägande av frågan vilken höjning av maximibeloppet för hektar, som bör äga rum, har jag stannat för att förorda att detta bestämmes såvitt angår linhalm till 450 kronor och i fråga om hampahalm till 350 kronor. Genom en dylik höjning gives lin- och hampodlingen en icke oväsentlig stimulans. Enligt min mening torde även en förlängning av garantitiden böra ske. Genom den förskjutning i fråga om tiden för utbyggande av lin- och hampberedningsverken som skett ha dessa på flera håll ännu icke blivit färdigbyggda eller helt kommit i gång. För de odlare, som börjat odlingen i anslutning till dessa beredningsverks igångsättande och äro anslutna till dem, skulle den nuvarande begränsningen av garantitiden till 1946 medföra att en del av den för verken avsedda amorteringstiden om fem år skulle falla utanför garantitiden. Med hänsyn härtill anser jag i anslutning till vad i vissa yttranden förordats, att garantitiden bör utsträckas för odlarna på det sätt att densamma omfattar fem år från det amorteringstiden börjar för vederbörande beredningsanstalt. Dock bör garantitiden i intet fall utsträckas längre än till 1950. Hinder torde icke böra möta att på sätt linnämnden i sin skrivelse den 25 februari 1943 föreslagit medgiva jämkning i garantipriset för 1942 års skörd av linhalm.

Vad angår framställningen från riksförbundet lin och hampa om statsbidrag för anställande av viss personal m. m. torde såsom framgår av vad statskontoret anfört de i framställningen upptagna bidragsbehoven i viss utsträckning tillgodoses vid bifall till det anslagsäskande å 50,000 kronor, som under punkt 87 i årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, för nästa budgetår upptagits till statens linnämnd. Av detta belopp äro 15,000 kronor avsedda för arvoden samt resekostnads- och traktamentsersättningar till hos

linnämnden anställda tekniska experter på lin- och hampodlingens område. Dessa experter komma givetvis att i viss omfattning biträda även lin- och hampberedningsindustrin. I nuvarande statsfinansiella läge anser jag mig icke kunna tillstyrka ytterligare anslag för de ändamål, som avses med framställningen.»

Utskottet.

I likhet med departementschefen anser utskottet med hänsyn till rådande försörjningsläge synnerligen önskvärt, att en ökning av den inhemska odlingen av lin och hampa kommer till stånd. De i propositionen framlagda förslagen synas skapa sådana garantier för odlarna, att en kraftig ökning av de med nämnda växtslag besådda arealerna torde kunna förväntas. Jämväl i övrigt synas förslagen välbetänkta. Utskottet kan alltså tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 9 april 1943.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Granath, Gabrielson, Alfred Andersson, Näslund, Anderberg* och *Bondeson*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Liedberg, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Mäler, Carlström, Lundbom* och *Jacobson*.
